

صادرات گاز ایران به اروپا

کد موضوعی: ۳۱۰

شماره مسلسل: ۱۳۶۲۵

اردیبهشت ماه ۱۳۹۳

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۲.....	۱. بررسی وضعیت مصرف، واردات و صادرات گاز طبیعی در کشور
۵.....	۲. مروری بر برنامه‌های صادرات گاز ایران به دنیا
۹.....	۳. مروری بر وضعیت تراز گاز در کشور
۱۰.....	نتیجه‌گیری
۱۱.....	منابع و مأخذ

صادرات گاز ایران به اروپا

چکیده

به لحاظ طبیعی ایران فرصت‌های مناسبی برای حداکثر کردن منافع ملی خود دارد. قرار گرفتن در منطقه‌ای که کشورهای حاضر در آن به آب‌های آزاد دسترسی ندارند، استقرار در قلب انرژی جهان، برخورداری از منابع سرشار نفت خام و گاز طبیعی از جمله این فرصت‌هاست. اما ایران در بهره‌برداری از این فرصت‌ها برای توسعه پایدار و اقتصادی که در قالب مؤلفه‌های جدید امنیتی بتواند اهداف سیاسی و اقتصادی خود را در مقابل با دنیا پیگیری کند موفقیت چندانی نداشته است. ایران در سال ۲۰۱۲ اولین دارنده ذخایر گازی دنیا بود اما سهمش در تجارت جهانی گاز ناچیز است. اینکه ایران برای تحقق این هدف از چه وضعیتی برخوردار است در این نوشتار مورد توجه قرار می‌گیرد.

مقدمه

نقش انرژی در تحقق اهداف کشورهای بی‌بدیل و به تناسب وضعیت پیشرفت کشورها در عرصه اقتصاد نیز متفاوت است. امروزه ادعا می‌شود که بدون انرژی تولید ناخالص داخلی کشورهای پیشرفته به صفر نیز خواهد رسید، لذا این برای کشورهای دارنده این‌گونه منابع فرصت تلقی می‌شود.

ایران کشوری است که در سال ۲۰۱۲ به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین دارندگان ذخایر گازی دنیا شناخته شد ولی به‌رغم برخورداری از این فرصت خدادادی، در بازار جهانی گاز یا تجارت گاز نقش چندانی ندارد. پیگیری سیاست جایگزینی مصرف گاز طبیعی با فرآورده‌های نفتی، نامناسب بودن وضعیت مصرف در بخش‌های مختلف و... از جمله عواملی هستند که موجب شد ایران نتواند در تجارت گاز نقش مناسب ایفا کند.

این نوشتار به‌دنبال این است که با بررسی وضعیت مصرف گاز طبیعی و برنامه‌های صادرات گاز ایران با توجه به تراز گاز کشور چه تمهیداتی را جهت حداکثر کردن منابع ملی برای دست یافتن به اقتصادی پایدار و تأمین و تضمین امنیت ملی با استفاده از ذخایر کشور در نظر بگیرد.

۱. بررسی وضعیت مصرف، واردات و صادرات گاز طبیعی در کشور^۱

قبل از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در بهمن ۱۳۵۷، سیاست شرکت ملی گاز تولید و انتقال گاز طبیعی برای صادرات بود. بر این اساس فقط بخش‌های کوچکی از برخی شهرهای کشور تحت پوشش گاز طبیعی قرار داشتند.

بعد از انقلاب با توجه به اینکه یکی از شعارهای کلیدی دولت افزایش خدمات عمومی به مردم کشور بود، شرکت ملی گاز هدف مربوط به تحت پوشش قرار دادن شهرهای مسیر خطوط لوله و گسترش تأسیسات و امکانات برای گازرسانی به شهرهای پرجمعیت و سردسیر، صنایع و نیروگاه‌های مستقر در این مناطق را مورد توجه قرار داد. با توجه به چنین هدفی، طی مدت ده‌ساله اول انقلاب حدود ۸۰۰ هزار انشعاب و طی پنج سال اول برنامه ۱۳۶۸-۱۳۷۲ بیش از ۱۰،۰۷۵ هزار انشعاب در کشور نصب گردید و میزان مصرف داخلی گاز در دوره ۱۳۶۰-۱۳۷۲ رشد سالیانه ۱۴/۵ درصد مواجه شد.

در پیگیری اهداف مذکور تعداد شهرها و روستاهای برخوردار از گاز طبیعی طی زمان بیشتر شد به نحوی که در مهرماه سال ۱۳۹۲ تعداد مشترکین گاز طبیعی به ۲۰،۸۵۱،۸۷۰ مشترک افزایش یافت و با این تعداد مشترک، ۹۹۵ شهر (۸۱/۸ درصد کل شهرهای کشور) و ۱۴،۸۲۸ روستا (۲۸/۶ کل روستاهای کشور) از نعمت گاز طبیعی بهره‌مند شدند که قضاوت در مورد درستی یا نادرستی چنین شیوه‌ای وظیفه این نوشتار نیست و به بررسی‌های بیشتری نیاز دارد.

تلاش در این عرصه باعث شد که متوسط مجموع مصارف گازرسانی در سال ۱۳۹۱، ۴۱۵/۲۴ میلیون مترمکعب شود. جزئیات این مصرف در جدول ۱ آمده است:

جدول ۱. متوسط میزان مصرف گاز طبیعی کشور در سال ۱۳۹۱

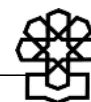
(میلیون مترمکعب در روز)

شرح	خانگی، تجاری و صنعتی	نیروگاه‌ها	صنایع عمده	جمع
میزان مصرف	۲۲۷/۳۰	۱۰۷/۴۶	۸۰/۴۸	۴۱۵/۲۴

مأخذ: شرکت ملی گاز ایران، گزارش شرکت ملی گاز، اسفندماه ۱۳۹۱.

در جدول ۱ میزان مصارف گاز طبیعی در بخش گازرسانی ارائه شده است، اما علاوه بر این نوع مصرف، بخشی از گازهای تولیدی و وارداتی در بخش‌های عملیاتی، استحصال اتان، تزریق به مخازن نفتی، تزریق به مخازن ذخیره‌سازی گاز و صادرات تخصیص داده می‌شود که با این نوع

۱. برخی از مطالب این قسمت از ترازنامه انرژی سال‌های مختلف استفاده شده است.

مصارف، متوسط مصارف و صادرات گاز طبیعی در سال ۱۳۹۱ روزانه ۴۸۵/۵۵ میلیون مترمکعب اعلام شده است. جزئیات مربوط به این قسمت در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. متوسط میزان مصارف و صادرات گاز طبیعی در سال ۱۳۹۱

(میلیون مترمکعب در روز)

شرح	معادل LPG	استحصال اتان	مجموع مصارف گازرسانی	مصارف عملیاتی	تزریق به مخازن نفت	تزریق به مخازن ذخیره‌سازی گاز	صادرات	جمع
میزان مصرف	۱/۵۷	۱۱/۴۴	۴۱۵/۲۴	۲۴/۹۸	۵/۵۷	۱/۲۹	۲۵/۴۵	۴۸۵/۵۵

مأخذ: همان.

مطابق ارقام مندرج در جدول ۲ در سال ۱۳۹۱ سهم مصارف گازرسانی از کل مصرف گاز کشور ۸۶ درصد بوده که با توجه به متوسط صادرات ۲۵/۴۵ میلیون مترمکعب در روز، سهم صادرات از کل مصرف، ۶ درصد می‌باشد.

همان‌طوری که در ابتدای این گزارش آمده است، ایران از پیش از انقلاب موضوع مربوط به صادرات گاز به کشورهای دیگر را در برنامه داشت و بدین‌منظور بسترهای مربوط به تحقق این هدف بعضاً فراهم شد، اما به دلیل تحولاتی که در برخی موضوعات سیاسی و اقتصادی بین ایران و اتحاد جماهیر شوروی سابق اتفاق افتاد، صادرات گاز به این کشور از اولویت خارج شد تا اینکه موضوع صادرات گاز به ترکیه مورد توجه قرار گرفت. به‌طور کلی بحث مربوط به صادرات گاز ایران به اروپا، پاکستان و هند در سال‌های میانی دهه ۱۳۷۰ در کشور انجام شد. با توجه به این مطالعات، قراردادی بین شرکت ملی گاز ایران و شرکت بوتاش ترکیه به امضا رسید. براساس این قرارداد مقرر شد صادرات گاز ایران به ترکیه از نیمه دوم سال ۱۳۸۰ آغاز شود. صادرات گاز طبیعی با ۳ میلیارد مترمکعب در سال آغاز و طی یک دوره ۲۵ ساله جمعاً ۲۲۸ میلیارد مترمکعب گاز باید صادر می‌شد. بر همین اساس ابتدا قرار شد از تجهیزات خط لوله دوم استفاده و گاز طبیعی از میدین مربوطه به شمال کشور منتقل گردد و با تزریق به یک خط لوله ۲۸۰ کیلومتری به مرز بازرگان انتقال یابد. برای افزایش حجم صادرات گاز مورد قرارداد طی دهه آینده، خط لوله سوم پیش‌بینی شد تا تولیدات سه فاز اول میدان گازی پارس جنوبی را به مرز ترکیه انتقال دهد.

ایران در این سال‌ها علاوه بر پیگیری موضوع مربوط به صادرات گاز به دلیل اتخاذ سیاست مربوط به توسعه گازرسانی در کشور و جایگزینی گاز طبیعی به جای فرآورده‌های نفتی به واردات گاز طبیعی نیاز پیدا کرد. بدین‌منظور واردات گاز ایران براساس قراردادی که بین ایران و ترکمنستان در سال ۱۳۷۴ منعقد شد، از سال ۱۳۷۶ آغاز گردید. برای این منظور خط لوله‌ای به قطر

۴ اینچ از مرز ایران و ترکمنستان تا کردکوی به طول ۶۰ کیلومتر احداث شد. واردات گاز ایران از این کشور در سال ۱۳۷۶ با ۰/۴ میلیارد مترمکعب آغاز شد. با توجه به این اقدامات، ایران تلاش کرد در قالب واردات برق از ارمنستان به این کشور گاز صادر کند. صادرات گاز طبیعی از سال‌های ۱۳۸۱ و ۱۳۸۸ به ترتیب به کشورهای همسایه ترکیه و ارمنستان آغاز شد. وضعیت صادرات گاز به کشورهای ترکیه و ارمنستان در سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۰ به شرح جدول زیر است.

جدول ۳. وضعیت صادرات گاز ایران از سال ۱۳۸۱ - ۱۳۹۰

(میلیون مترمکعب در روز)

کشور مبدأ	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	رشد متوسط ۱۳۸۱ - ۱۳۹۰
ترکیه	۳/۵	۹/۳۵	۹/۵۶	۱۲/۹	۱۵/۳۵	۱۴/۹	۱۲/۲۲	۱۷/۲۳	۲۱/۶۵	۲۳/۵۵	۲۳/۵۹
ارمنستان	-	-	-	-	-	-	-	۰/۶۸	۰/۸۹۸	۱/۴۴	-
جمع	۳/۵	۹/۳۵	۹/۵۶	۱۲/۹	۱۵/۳۵	۱۴/۹	۱۲/۲۲	۱۷/۹۱	۲۲/۵۵	۲۵	۲۴/۴۱

مأخذ: وزارت نفت، مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، ترازنامه هیدروکربوری کشور، سال ۱۳۹۰.

اطلاعات مندرج در جدول نشان می‌دهد که صادرات گاز ایران به ترکیه از سال ۱۳۸۱ آغاز شد. میزان صادرات گاز ایران به ترکیه با ۳/۵ میلیون مترمکعب در روز آغاز شد و به ۲۳/۵۵ میلیون مترمکعب در سال ۱۳۹۰ افزایش یافت. مطابق اطلاعات در دسترس، میزان قرارداد مربوط به صادرات گاز به ترکیه ۳۰ میلیون مترمکعب در روز است. البته جمهوری اسلامی ایران علاوه بر این، در سال‌های اخیر مقداری گاز با عنوان تبادل گاز یا سوآپ بین آذربایجان و ایران به منظور تحویل به نخجوان انجام داده است. با اضافه شدن این رقم به رقم صادرات گاز مندرج در جدول ۳، در سال‌های ۱۳۸۶، ۱۳۸۷، ۱۳۸۸، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ در مجموع به ترتیب ۱۵/۴، ۱۲/۸۸، ۱۸/۵۹، ۲۳/۲۶ و ۲۵/۹۶ میلیون مترمکعب در روز گاز صادر شده است.^۱

شرکت ملی گاز ایران با توجه به برخورداری از ذخایر مناسب گاز طبیعی و در راستای تحقق اهداف مندرج در اسناد فرادستی کشور تلاش می‌کند در بهره‌برداری از این فرصت برنامه‌های لازم را طراحی کند. بدین منظور شرکت مذکور طرح‌هایی را برای صادرات گاز به بقیه نقاط دنیا دارد که در قسمت بعد مورد توجه قرار می‌گیرد.

۲. مروری بر برنامه‌های صادرات گاز ایران به دنیا

دستیابی به جایگاه سوم صادرکننده گاز در جهان با سهم ۸ تا ۱۰ درصد از تجارت جهانی گاز از جمله اهداف مندرج در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ در بخش گاز کشور است.^۱ بدین‌منظور راهبردها و سیاست‌هایی در این بخش طراحی شده است که بهره‌برداری از موقعیت منطقه‌ای و جغرافیایی کشور برای خرید و فروش، فرآوری و پالایش و معاوضه و انتقال نفت و گاز به بازارهای داخلی و جهانی^۲ از جمله آنهاست.

به‌منظور تحقق این اهداف ایران برنامه‌هایی برای صادرات گاز به کشورهای همسایه، آسیای شرقی و اروپا در دستور کار قرار داده است. جزئیات این برنامه در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. قراردادهای صادرات گاز ایران به برخی از کشورها

شرح	ترکیه (میلیارد مترمکعب در سال)	ارمنستان (میلیارد مترمکعب در سال)	پاکستان (میلیون مترمکعب در روز)	عراق (میلیون مترمکعب در روز)
میزان صادرات	۱۰	۲/۳	۲۱/۵	۲۵

مأخذ: شرکت ملی گاز ایران، گزارش هیئت مدیره شرکت ملی گاز ایران به مجمع عمومی صاحبان سهام، عملکرد سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ و برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه، آذرماه ۱۳۹۲.

براساس برنامه‌ریزی‌هایی که شرکت ملی گاز انجام داده است در حال حاضر صادرات گاز ایران به ترکیه در حال انجام است و در سال ۱۳۹۰ به‌طور متوسط روزانه ۲۳/۵۵ میلیون مترمکعب به این کشور گاز صادر شده است. گزارش‌های در دسترس نشان می‌دهد که قرارداد صادرات گاز ایران به پاکستان در خردادماه سال ۱۳۸۹ منعقد شده است و تاریخ اجرای قرارداد، فروردین ۱۳۹۳ اعلام شده است، اما مطابق آخرین اطلاعات، کشور پاکستان هیچ اقدامی برای احداث خطوط لوله مربوط به انتقال گاز در داخل کشور خود انجام نداده است. لذا عملاً اجرای این قرارداد در تاریخ مقرر عملی نخواهد بود.

صادرات گاز ایران به اروپا از طریق ترکیه و مسیر ایران - عراق - سوریه، جنوب لبنان - دریای مدیترانه و اروپا نیز مدنظر کشور است. برآورد طول خط لوله این مسیر ۵۰۰۰ کیلومتر به قطر ۵۶ اینچ اعلام شده است و حجم گاز تحویلی به عراق، سوریه و جنوب لبنان به ترتیب ۱۰ تا ۱۵، ۱۵ تا ۲۰ و ۵ تا ۷ میلیون مترمکعب در نظر گرفته شده است و تفاهمنامه صادرات به عراق و سوریه

۱. وزارت نفت، نفت و توسعه (۵)، گزارش اهم فعالیت‌های وزارت نفت ۱۳۷۶-۱۳۸۳، اداره کل روابط عمومی وزارت نفت، تهران، تیرماه ۱۳۸۴، ص ۳۹۸.

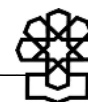
۲. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، چشم‌انداز و سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران.

در مردادماه ۱۳۹۰ امضا شد. علاوه بر اینها موضوع مربوط به صادرات گاز به کشورهای حاشیه خلیج فارس نظیر شارجه، عمان و کویت از جمله برنامه‌های شرکت ملی گاز ایران است. برای تحقق این اهداف خطوط لوله‌هایی طراحی شده است که جزئیات آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. خطوط لوله سراسری انتقال گاز کشور

خط لوله سراسری گاز	طول (کیلومتر)	قطر (اینچ)	ظرفیت (میلیون مترمکعب در روز)	تعداد ایستگاه	منابع تأمین گاز	هدف
خط لوله اول	۱۱۰۴	۴۰ و ۴۲	۴۶	۱۰	بیدبلند، آغار و دالان، نار و کنگان، فاز ۱۹	انتقال گاز همراه جنوب از پالایشگاه بیدبلند و میادین مستقل به سمت مرکز و شمال کشور تا آستارا، صادرات به ترکیه، ارمنستان و در آینده، سوریه
خط لوله دوم	۱۰۳۹ (فعالاً در فاصله کنگان - قزوین)	۵۶	۹۰	۸	نار و کنگان	انتقال تولیدات گاز پالایشگاه فجر به شمال کشور و آذربایجان
خط لوله سوم	۹۲۳	۵۶	۱۰۰	۸	فازهای ۲-۳ و ۴-۵	انتقال گاز پارس جنوبی به تهران و شمال کشور
خط لوله چهارم	۱۱۴۵	۵۶	۱۱۰	۱۰	پالایشگاه پارسین (فاز ۱ و ۲) و سفید زاخور	انتقال ۱۱۰ میلیون مترمکعب گاز در روز جهت تأمین گاز استان‌های مرکزی و شمالی کشور
خط لوله پنجم	۵۰۴	۵۶	۹۵	۵	فازهای ۶ و ۷ و ۸	تزریق ۹۰ میلیون مترمکعب گاز ترش در مخزن نفت آغاچاری
خط لوله ششم	۴۹۳	۵۶	۱۱۰	۳	بیدبلند ۲ و فازهای ۲۲، ۲۳، ۲۴ و ۱۲	تأمین بخشی از احتیاجات گاز منطقه خوزستان و بوشهر و تزریق گاز به میادین نفتی و صادرات به کویت
خط لوله هفتم	۹۰۲ (عسلویه تا ایرانشهر) ۲۰۰ (از ایرانشهر به بعد)	۵۶	۱۰۰ ۱۱۰	۲ ۷	فازهای ۱۵ و ۱۶ و کیش	تأمین بخشی از احتیاجات استان‌های هرمزگان، کرمان، سیستان بلوچستان و صادرات گاز به پاکستان و هند
خط لوله هشتم	۱۰۵۷	۵۶	۱۱۰	۱۰	فازهای ۹، ۱۰، ۱۷ و ۱۸	انتقال ۱۱۰ میلیون مترمکعب گاز جهت تأمین گاز شهر تهران و استان‌های سمنان و شمال شرقی کشور
خط لوله نهم	۱۸۶۳	۵۶	۱۱۰	۱۷	فازهای ۲۰ و ۲۱	تأمین بخشی از احتیاجات استان‌های لرستان، کرمانشاه و آذربایجان و صادرات به اروپا

مأخذ: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، نقش گاز طبیعی در امنیت ملی.

تحقق این برنامه‌ها نیاز به در دسترس بودن گاز کافی در کشور و تراز مثبت بین تولید و مصرف است. برای این منظور بررسی تراز گاز در کشور می‌تواند تحقق یا عدم تحقق این برنامه را انعکاس دهد.

در برنامه پنجم توسعه برنامه صادرات گاز طبیعی از طریق خط لوله به نحوی تدوین شده است که در انتها روزانه ۲۰۲/۱ میلیون مترمکعب گاز طبیعی در روز صادر خواهد شد.

جدول ۶. برنامه صادرات گاز طبیعی در انتهای برنامه پنجم توسعه از طریق خط لوله

ردیف	نام کشور یا منطقه	میلیون مترمکعب در روز
۱	ترکیه	۲۷/۴
۲	ارمنستان	۴/۸
۳	کویت	۸/۶
۴	امارات	۱۲/۳
۵	عمان	۲۸
۶	بحرین	۲۸
۷	پاکستان	۲۰
۸	هندوستان	۳۰
۹	سوریه	۷/۵
۱۰	اروپا	۳۵/۵
	جمع کل	۲۰۲/۱

مأخذ: همان.

برای تحقق اهداف صادرات گاز ایران به کشورها و مناطق ذکر شده مسیرهایی تعیین شد که مسیر اروپا و آسیا از جمله آنهاست که در شکل‌های ذیل ارائه شده‌اند.

۲-۱. مسیر اروپایی

برای صادرات گاز ایران از مسیر اروپا خط لوله نهم سراسری تعیین شده است. این خط لوله، گاز فازهای ۲۰ و ۲۱ پارس جنوبی را انتقال داده و بخشی از نیازهای گازی استان‌های لرستان، کرمانشاه و آذربایجان را تأمین می‌نماید و سپس به اروپا صادر می‌شود.

شکل ۱. نقشه صادرات گاز ایران به اروپا

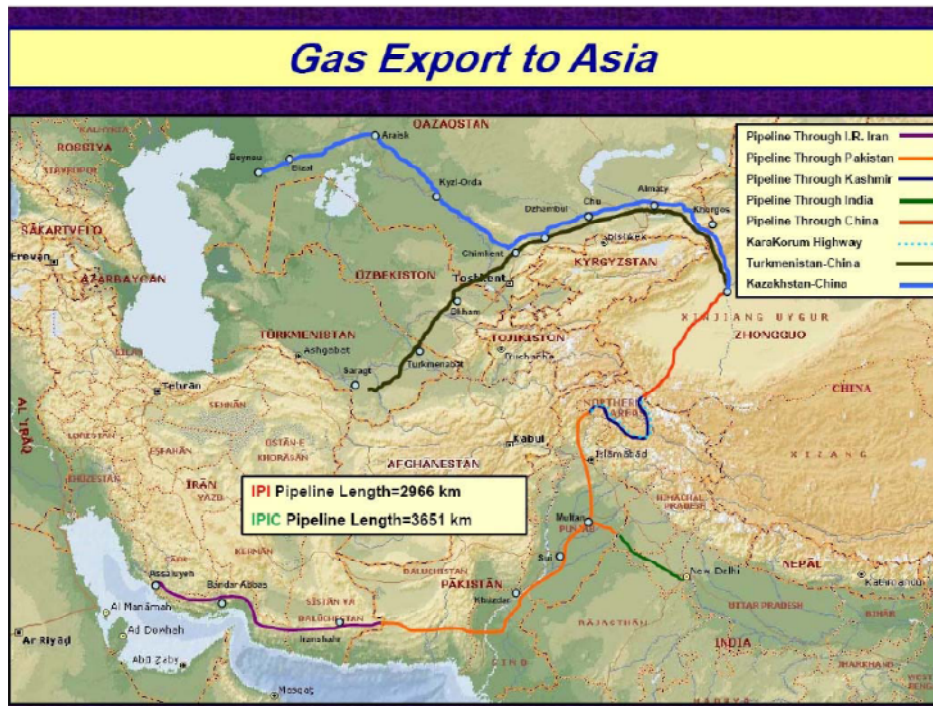

مأخذ: مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک، نقش گاز طبیعی در امنیت ملی.

۲-۲. مسیر آسیایی

برای صادرات گاز ایران از طریق مسیر آسیایی خط لوله سراسری هفتم تعریف شده است. از این خط لوله برای صادرات گاز ایران به کشورهای پاکستان، چین و هند استفاده خواهد شد که در مورد آخرین وضعیت صادرات گاز ایران به پاکستان مواردی مطرح شده است.

شکل ۲. نقشه صادرات گاز ایران به آسیا

مأخذ: همان.

۳. مروری بر وضعیت تراز گاز در کشور

تراز گاز عبارت است از مابه‌التفاوت بین منابع گاز عرضه شده در شبکه و مجموع مصارف. منابع گاز عرضه شده از دو قسمت عمده تشکیل شده است که تولید گاز در داخل کشور و واردات از جمله آنهاست. اطلاعات مربوط به تراز گاز در کشور از سال ۱۳۸۰-۱۳۹۰ در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. تراز گاز سبک کشور در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ (میلیون مترمکعب در روز)

۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	۱۳۸۰	
منابع											
۴۴/۴۶	۴۵/۰۳	۴۲/۲۸	۴۵/۲۰	۴۴/۴۰	۴۰/۳۵	۳۹/۷۷	۴۰/۱۴	۳۸/۳۰	۳۲/۷۸	۳۲/۵۰	گاز همراه
۲۶/۲۲	۲۳/۷۲	۲۵/۹۶	۳۱/۲۰	۲۸/۱۷	۲۹/۵۶	۲۸/۵۵	۳۳/۴۳	۳۲/۳۰	۲۳/۹۲	۳۹	گاز کلاهک
۴۰۹/۰۹	۴۰۶/۶۴	۴۰۱/۲۵	۳۵۵/۵۷	۳۲۷/۷۵	۳۰۷/۵۴	۲۸۳/۴۱	۲۶۹/۸۴	۲۳۳/۸	۱۹۸/۹۵	۱۷۰/۱	میادین مستقل
۴۷۹/۷۷	۴۸۵/۳۹	۴۶۹/۴۹	۴۲۱/۹۷	۴۰۰/۳۲	۳۷۷/۴۵	۳۵۱/۷۳	۳۴۳/۴۱	۳۰۴/۴۰	۲۶۵/۶۵	۲۴۱/۶	جمع تولید
۳۲/۳۶	۲۴/۶۴	۱۵/۸۶	۱۹/۳۱	۱۶/۹۳	۱۷/۶۱	۱۴/۱۷	۱۶/۱۲	۱۵/۷۰	۱۴/۴۶	۱۲/۳۷	واردات
۵۱۲/۱۳	۵۱۰/۰۳	۴۸۵/۳۵	۴۵۱/۲۸	۴۱۷/۲۵	۳۹۵/۰۶	۳۶۵/۹۰	۳۵۹/۵۳	۳۲۰/۱۰	۲۸۰/۱۱	۲۵۳/۹۷	جمع منابع
مصارف											
۵۵/۴۴	۶۲/۷۷	۵۲/۷۹	۵۱/۳۴	۴۲/۴۴	۶۸/۸۰	۷۳/۲۸	۷۸/۲۱	۶۶/۷۵	۶۱/۰۲	۶۴/۲۶	تزریق
۳۷۰/۱۴	۳۶۱/۴۵	۳۴۰/۴۹	۳۱۹/۰۹	۲۹۴/۴۳	۲۷۰/۱۰	۲۵۵/۵۶	۲۳۸/۹۳	۲۲۰/۴۲	۱۹۸/۱۵	۱۷۳/۶۸	مصارف بخشی
۲۴/۴۹	۲۵/۳۹	۲۴/۳۱	۲۳/۴۱	۲۰/۶۱	۱۹/۳۴	۲۰/۹۳	۲۲/۶۲	۱۸/۴۰	۱۶/۳۸	۱۳/۸۴	مصارف عملیاتی
۱۳/۰۹	۱۱/۷۹	۹/۴۰	۷/۱۰	۶/۷۷	۷/۰۹	۱/۵۵	۴/۶۳	۱/۹۴	۱/۸۹	۱/۴۱	میزان بالقوه گاز برای جمع‌آوری
۰/۱۶	۰/۱	۰/۲۰	۰/۴۰	۰/۱	۰/۰۵	۰/۸۱	۵/۷۳	۴/۵	۴/۰۸	۳/۲۹	تلفات انتقال
۲۵/۹۶	۲۳/۲۶	۱۸/۵۹	۱۲/۸۸	۱۵/۴۰	۱۵/۶۹	۱۲/۹۰	۹/۵۶	۹/۳۵	۳/۵۰	۰/۹۸	صادرات
۱۳/۵۵	۱۲/۹۵	۱۰/۵۳	۸/۷۹	۸/۰۲	۳/۰۴	-	-	-	-	-	تحویلی به پتروشیمی
۲/۲۱	۱/۹۵	۱/۷۹	۱/۵۹	-	-	-	-	-	-	-	خوراک هیدروژن‌سازی پالایشگاه*
۰/۳۱	۰/۳۰	۰/۱۵	۰/۵۰	-	-	-	-	-	-	-	سایر (افزایش ذخیره در خط)**
۴/۴۱	۴/۱۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	معادل گاز مایع
۰/۵۵	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	تزریق به مخازن گازی
۵۱۰/۳	۵۰۴/۱۲	۴۵۸/۲۴	۴۲۵/۱	۳۸۷/۷۸	۳۸۴/۱۱	۳۶۵/۰۳	۳۵۹/۶۸	۳۲۱/۳۷	۲۸۵/۰۲	۲۵۷/۴۶	جمع مصارف
۱/۸۳	۵/۹۱	۲۷/۱	۲۶/۱۸	۲۹/۴۷	۱۰/۹۵	۰/۸۷	-۰/۱۵	-۱/۲۷	-۴/۹۱	-۳/۴۹	اختلافات آماری***

مأخذ: وزارت نفت، ترازنامه هیدروکربوری سال ۱۳۹۰.

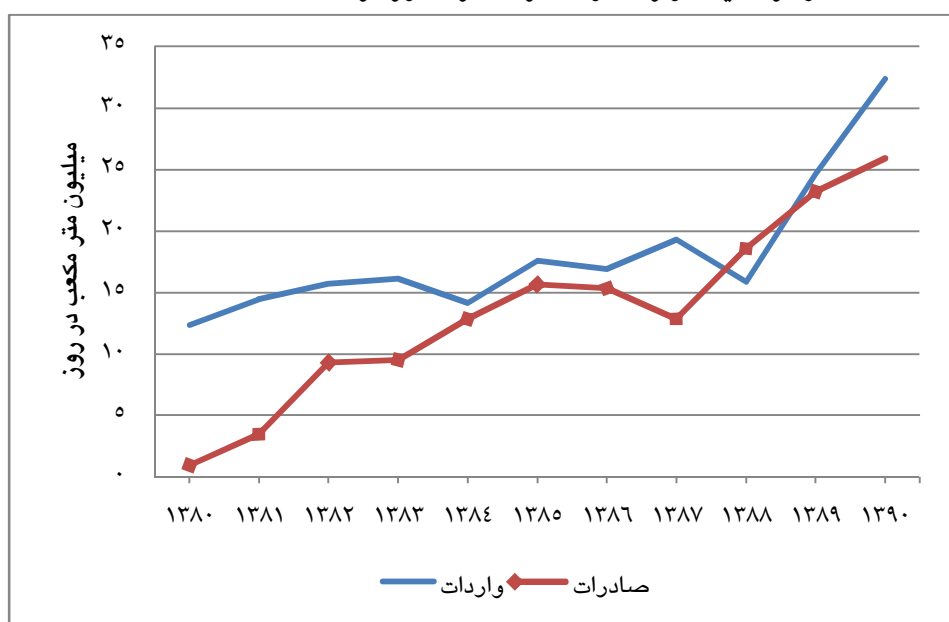
* تا سال ۱۳۸۵ خوراک واحدهای هیدروژن‌سازی پالایشگاه‌ها در مصارف سوخت پالایشگاه‌ها منظور شده است.

** تا قبل از سال ۱۳۸۷، تغییرات ذخیره در خط لوله در عدد مربوط تلفات انتقال منظور شده است.

*** اختلاف آماری به علت اختلاف آمار و اطلاعات گزارش سیستم‌های مالی شرکت ملی گاز با آمار و اطلاعات دیسپاچینگ آن شرکت به‌وجود آمده است.

مطابق اطلاعات جدول، همواره در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ بین میزان تولید و مصرف گاز در کشور فاصله وجود دارد و برای تأمین مصرف کشور باید گاز وارد شود. لذا بخشی از مصرف مورد نیاز کشور از طریق واردات باید تأمین گردد. جمهوری اسلامی ایران در کنار واردات گاز، بخشی از گاز تولید شده را صادر نیز می‌کند. اما مقایسه بین ارقام صادرات و واردات گاز این نکته روشن می‌شود که همواره در سال‌های مذکور میزان واردات گاز بیشتر از صادرات بوده و تراز تجاری گاز در کشور منفی بود. این واقعیت در نمودار زیر ارائه شده است.

نمودار مقایسه واردات و صادرات گاز کشور در سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰

نتیجه‌گیری

ایران در سال ۲۰۱۲ به‌عنوان یکی از کشورهای دارنده ذخایر گازی در جهان شناخته شده است. به‌رغم دارا بودن چنین ظرفیتی، سهم ایران از تجارت در بازار جهانی گاز بسیار ناچیز است. این در حالی است که ایران با تدوین برنامه‌هایی تصمیم دارد تا از این فرصت خدادادی در جهت تأمین منافع کشور و پایداری در اقتصاد حداکثر استفاده را بکند. از سال‌های قبل از انقلاب برای صادرات گاز ایران به برخی از نقاط دنیا برنامه‌ریزی‌هایی انجام شد و برای این منظور بسترهای زیرساختی نیز فراهم گردید اما به‌دلیل تغییرات سیاسی و اقتصادی، موضوع مربوط به صادرات به سال‌های بعد موکول شده است. به‌صورتی که صادرات گاز ایران به ترکیه از سال ۱۳۸۱ در کشور آغاز

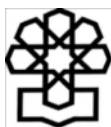
گردید و همچنان ادامه دارد. علاوه بر این، ایران به دنبال صادرات گاز به کشورهای نظیر عمان، عراق، اروپا و... نیز هست که تحقق این هدف نیاز به این دارد که پویایی‌های مربوط به دستیابی به این هدف مورد توجه قرار گیرد. اطلاعات مندرج در این نوشتار گویای این واقعیت است که هم‌اکنون برغم آنکه ایران به صادرات گاز اقدام می‌کند، اما برای تأمین مصرف داخلی کشور به واردات نیز نیازمند است. به‌گونه‌ای که باید بیشتر از صادرات، از کشورهای دیگر گاز وارد نماید تا مصرف داخلی را تأمین کند. لذا یکی از مهمترین موضوع در تحقق هدف مربوط به صادرات گاز به بقیه دنیا تولید بیشتر از مصرف مورد نیاز در کشور است. در این میان اتخاذ برخی سیاست‌هایی که بتواند مصرف داخل را کاهش دهد نیز می‌تواند بسترهای مربوط به تحقق هدف را فراهم کند.

در حال حاضر گاز صادراتی ایران به ترکیه از طریق خط لوله ۴۰ اینچ انجام می‌شود که اگر قرار باشد از این مسیر برای صادرات گاز به اروپا استفاده شود باید قطر لوله موجود را به ۵۶ اینچ افزایش یابد. اگر این بستر فراهم شود، باید اقدامات عملی لازم و مناسب برای تأمین گاز به‌منظور صادرات نیز فراهم گردد. به‌نظر می‌آید با توجه به نگرانی‌های شرکت ملی گاز ایران درخصوص روند کنونی افزایش مصرف گاز در کشور و اصراری که در پیگیری گازرسانی به برخی از نقاطی که فاقد توجیه فنی و اقتصادی است، وجود دارد، استمرار تراز منفی گاز در کشور همچنان باقی است. لذا پیگیری هدف صادراتی بدون تغییر برخی از رویکردها امکانپذیر نیست.

علاوه بر اینها، مقوله تحقق صادرات گاز با راه‌اندازی و به بهره‌برداری رسیدن فازهای پارس جنوبی پیوند بسیار شدیدی دارد. بنابراین تحقق این هدف بدون افزایش تولید گاز از این منطقه امکانپذیر نیست. به‌طور کلی با توجه به مطالب این گزارش، پویایی‌های صادرات گاز ایران به دنیا در عواملی نظیر: میزان مصرف گاز در داخل، توسعه گازرسانی به شهرها و روستاها با هدف تأمین گاز خانوارها، راه‌اندازی خطوط لوله‌های مربوطه، به بهره‌برداری رسیدن فازهای پارس جنوبی، سیاست خارجی کشور و وضعیت اقتصاد جهانی و... قابل بررسی هستند.

منابع و مأخذ

در متن گزارش آمده است.

شماره مسلسل: ۱۳۶۲۵

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: صادرات گاز ایران به اروپا

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین: فریدون اسعدی

ناظران علمی: محمدرضا محمدخانی، هوشنگ محمدی

منتقاضی: معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی: _____

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳/۲/۱۰

